

**SAPIENTIA
ERDÉLYI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM
CSÍKSZEREDA**

Az alsósófalviak életmódja

- 1918-tól napjainkig -

Készítette: Biró Róbert

© Csíkszerda - 2005

Tartalomjegyzék

I. Lakásviszonyok.....	3.
• Ház, lakás.....	3.
• Melléképületek.....	4.
• Bútorozás és bútorok.....	4.
II. Ruházat, népviselet	6.
• Hétköznapi viselet.....	6.
• Ünnepi viselet	7.
• Lábbeli	7.
III. Táplálkozási szokások.....	8.
• Tél és tavasz.....	8.
• Tavasz, nyár, ősz.....	8.
• Ünnepi étkezés	9.
• Hiedelmek, babonák	9.
IV. Egészségügy.....	11.
• Betegségek, egészségügyi gondok.....	11.
• Orvosok.....	12.
V. Piac, kereskedelem	13.
VI. Változások a fogyasztás szempontjából	14.
Források	16.

I. Lakásviszonyok

Ház, lakás ¹

Sóvidéken, így tehát Alsósófalván is, minden építkezésnél a fa adta, és részben adja ma is a legfontosabb építőanyagot. A házakat legtöbbször kőlapra helyezték, és a falakat rakott boronafákból készítették, vagy faoszlopok közé csapolva, faragott fából rakták ki. Ezeket a falakat törekes szalmával kevert agyaggal tapasztották be. A mennyezet szintén fából készült, a tetőszerkezet is. A tetőfedést valamikor szalmából vagy zsindelyből készítették, amit cserépfedés váltott fel.

Az alaprajzot véve, Sóvidéken a legrégebbi házak kétsejtűek voltak. Ilyen volt Sebe János háza Alsósófalván, amelyet 1999-ben bontottak le. A később ráépített cserépfedéssel készült fedélszerkezet elvette régies megjelenését, de alaprajzilag igazoltnak látszik, hogy a legrégebbi ház volt a faluban. A kicsi házban volt a tüzelő, az ereszben a sütőkemence. Az ereszből a hátsó rövid homlokzat felé gömbfa áthidaló gerenda alatt nyúlott ki a hajdani sütőkemence az épületen kívüli részbe. Az épület keresztmetszetén látható a tornác utólagos hozzátoldásának módját.

A tornácos házak elődjei a tornác nélküli padkás házak. A ház udvar felőli oldalhomlokzatán széles ereszt építettek. Ebből a szélesen lefedett oszlop nélküli padkából fejlődött ki a tornác. Lukács József házának szabad eresze még régies, tornáca azonban inkább a XIX. – XX. századforduló idejére emlékeztet, úgy, mint a bedeszkázott utcai oromzat is. A lejtős terepen sok házat építettek ehhez hasonló módon, vagyis az utca felé emeletnyi magasságban.

A házak nagy része két, ritkábban három szobából állott, de ezek közül csak az egyiket használták. Az udvaron épült a nyári konyha, a lakóházzal szembeni oldalon. Itt nemcsak főznek, hanem rendszerint laknak is. Olyan is van, amikor a nyári konyha a lakóházzal egy sorban, utána épült, de különállóan. A házakon gerenda, deszka, sárléces és borított deszka födémek találhatóak.

Héjazat: a házakat időrendben főték szalmával, zsindellyel, cigány- vagy hornyolt cseréppel. A padló először tapasztott volt, utána következett a téglá, majd fenyődeszka padló, napjainkban, pedig parkett vagy padlócsempe van. Az ablakok borított ács tokos béléssel készülnek, a legtöbb ajtón borított ajtószárny van. Tüzelőberendezés: volt cserepes, majd következett a vaskályha, s napjainkban a csempekályha. Ma már a házakon két kémény is

található. Homlokzat: létezett az úgynevezett állóhézagos deszkaorom; ma vakolatdíszes, sima vakolatú oromzatokat találunk.

Melléképületek ²

A csűr fából, ritkábban téglából épült, a hozzáépült pajtával keresztben fekszik, de nem minden esetben éri át az egész udvart. A csűrnek az udvar felől van a kapuja, és kifejezetten az udvar fele néz. Ez a legjelentősebb épület az udvaron, nagyságban tútesz a lakóházakon is. A pajta a csűr egyik fontos része, ahol az állatok vannak. A pajtát ugyanúgy sárral tapasztották, mint a házat, néhol ki is meszelik. A pajtában hosszú jászol húzódik, ahová hozzákötik a lovakat, teheneket, bivalyokat. A tulajdonképpeni csűr az, ahol a szekeret, ekét, egyéb gazdasági szerszámokat tárolnak. A csűrnek ez a része középen van, és kétoldalt van egy-egy pajta. A csürtől elkülönítve építették a disznópajtát, és rendszerint erre rá a tyúkpajtát. Ha sok juhot tartott a gazda, akkor ennek külön hodályt épített.

A takarmány- és szénatároló építményeket búzaszínnek nevezik. Cséplés idején ide rakták fel a kévét, és innen került cséplésre a búza. A búzaszín szerepét töltötték be Alsósófalván a csűrök U alakú bővítései. Ilyen a Zsombori András, a Káli Domokos és a Kacsó János telkén levő csűr. A nagyobb földterülettel rendelkező gazdáknak a csűrön kívül még volt egy takarmány tárolására szolgáló épületük, melyet gabonásnak hívnak.

Bútorozás és bútorok ³

A megváltozott falusi életforma miatt alig lehet találni régi bútorokat, és alig lehet látni hagyományos bútorozási rendet. Egy-egy félretett, előregedett bútordarabot fel lehet lelteni padláson, színekben vagy elhagyott istállókban. Alsósófalván a hagyományos bútorozási rendnek még valamelyest érezni lehet a hatását. Ha megnézzük azoknak a házak alaprajzát, amelyeken a bútorok elhelyezése is rajta van, azt láthatjuk, hogy az eresztől jobbra levő első-, vagy nagyházban nagyjából azonos rend uralkodik. A nagyházban az asztalközépen áll, az utcai ablak alatt kanapé. Ettől balra szekrény és ágyak, jobbra szintén szekrény van. A hátsó házakban laknak az idősek, megmaradt régi bútorokkal berendezve a szobát.

Egyik legrégebbi bútor a szűszék. Valamikor igen kedvelt bútordarab volt. Mivel nem volt rajta ragasztás, kelően szellős volt és jól elállt benne mind a ruhaféle, mind az élelem. Ma viszonylag kevés szűszék található, legtöbbje félre van téve gabonásban, padláson és csűrökben. A láda szintén régi bútor. Sok tulipános ládát készítettek. A legfontosabb volt a mennyasszony kelengyéjét tartalmazó láda. Festett bútor a lábbon álló tálas. Ez már

asztalosmunka. A XX. század elején már piacra készítő asztalosok látták el a falut nemcsak tálasokkal, hanem asztallal, székkal, ágygal és kanapéval.

A bútorok készítésénél a XIX. század végéig, de még a századforduló után is néhány évtizedig nagy gondot fordítottak az esztétikára. Azt lehet mondani, hogy létezett egy egészséges és természetes esztétikai érzék, mert az ekkor készített bútorok zöme festett volt. A festés alapszíne a székelyeknél a világoskék volt, mely alapra tulipános, gyöngyvirágos mintákat festettek. A XX. század itt is az értéktelen tömegízlés megjelenését jelentette, hiszen a festett bútorok nagy részét eltűzelték, helyettük az ízléstelen, formátlan és anyagában is gyenge minőségű (PFL-ből és fűrészporból készített faroslemez) gyári bútorokat vásárolták. A XX. század második felére teljes bútor berendezés nem maradt egy lakásban sem, csak néhány darab maradt meg mutatóban. Belső díszítésre kerámiát és textíliákat, faliszőnyegeket, fényképeket, ritkábban festményeket használnak. Szövött, keresztszemes, írásos kézimunkák is előfordulnak nagy számban. Minden évszakban nem lakják a házat, mert a fűtőanyag, a tűzifa nagyon drága.

II. Ruházat, népviselet

Hétköznapi viselet ⁴

Régen az emberek öltözetüket hagyományosan saját maguk állították elő. A ruhákat kenderből, gyapjúból készítették. Korosztályonként a viselet csak színében különbözött, anyagában nem. A gyermekek hosszú, csepűből, kenderből szőtt ruhát viseltek, iskolás korban a felnőttekéhez hasonló öltözékben jártak. Felső testrészükhöz fehér ing, rajta fekete mellény, lajbi volt. Télen szürke posztóból készült zekét (feszés ujjast) viseltek, melyeken ritkán volt zsinórdíszítés. Az ujjak végét, a gallért és a zsebek szélét fekete posztóval díszítették. A legtöbb fiúgyermeknek a nadrágja foltos volt, de nem volt szégyen az, hogy valakinek foltos a nadrágja, a lényeg az volt, hogy tiszta legyen. A lányoknál a hétköznapi ruha alsószoknyából (pendelyből) másfél széles szöttes szoknyából, ingből, mellényből, lajbiból állott. A szoknya előtt kötényt viseltek (egyszínű, piros, akárcsak a mellényé, fekete bársony és zsinórdíszítéssel). Az asszonyoké már színes szöttes volt: piros-fekete, zöld-piros, kék-fekete; míg az idősebbek tiszta fekete szöttest viseltek. Az asszonyok és lányok befonták hajukat; a lányok szalagot, pántlikát kötöttek hajukba, az asszonyok főkötőt, fejkendőt hordtak. A kötény egyszínű, fehér illetve fekete volt. Az 1940-es évektől piros-feketével varrott, úgynevezett magyaros kötényt viseltek a lányok.

A férfiak általában zöld vagy fekete kalapot és harisnyát öltöttek magukra. A fiúk és a fiatal férfiak zöld kalapját színes gyöngyökkel kirakott bokkrétával és árvalányhajjal díszítették. A zöld kalap volt Alsósófalva egyik szimbóluma. Aki zöld kalapban és fekete lajbiban jelent meg valamelyik másik településen, arról tudták, hogy alsósófalvi. A fiatalok harisnyáján a zsinórdíszítés kék, az idősekén fekete. A legények csizmában, harisnyában, ingben, mellényben jártak; ha hideg volt, akkor posztóból készült ujjast, szokmányt vettek fel. Bármilyen meleg is volt a nyár, az alsósófalviak egy része még az 1960-as években is télen-nyáron székely harisnyában járt. Csizma háromféle létezett: lágy szárú, kemény szárú és ezerráncos csizma. Érdekes, hogy a csizma szárát örökölhették is, mert az tartott a legtovább

A posztót idővel felváltotta a gyolcs. Gyolcsból főleg inget varrtak a férfiaknak, de a zsebkendőt is abból készítették. Magát a gyolcsot a férfiak szerezték be, a favágók bérként kapták.

Jellegzetes ruhadarab volt a zöld szvetter.⁵ Ez, kortól függetlenül, mindenkinek volt. Alsósófalván az 1990-es években lett elterjedt, az öregek még ma is viselik. Nagybátyám a saját zöld szvetterét nemrég égette el.

Ünnepi viselet⁶

A férfiak többsége, de a fiatalok nagy része is, a munkaruha funkciójú székelyharisnyán kívül vasárnapi székely harisnyát is viseltek, mely különbözött a másiktól, mégpedig abban, hogy a vasárnapiak patyolat tiszták voltak. Ha viszont megkoptak, akkor befojták őket viselni.

Szüreti bálkor, például, mind a lányok, mind a fiúk mellényükre széles fehér hímzett szalagot tettek, a legények csizmájukon sarkantyút, ingujjukon karmantyút viseltek. A sarkantyú és a karmantyú a sok évszázadon keresztül katonáskodó székely férfiak katonai felszereléséhez tartozott tulajdonképpen. A ló gyorsabb vágására biztatásához sarkantyú kellett, a karmantyú, pedig a karddal vívó férfi csuklóját védte. A karmantyú színes vastag gyapjúfonalból készült, színekombinációi piros, fehér, zöld, rózsaszín, kék, szürke volt. Alsósófalván az 1930-as évek végén honosodott meg a pantallónadrág.

A városi divat a hagyományos viseletet megváltoztatta, mégis azt mondhatjuk, hogy ragaszkodnak a népviselethez. Ezt az öltözetek ma már csak ládafiák, szekrények őrzik. A fiatalok csak bizonyos alkalmakkor, mint például konfirmálás, szüreti bál, színpadi szereplés, nemzeti-vallási ünnepek, stb. veszik fel a népviseletet.

Ékszereket mérsékelt módon használnak. A tehetősebbek aranyból vagy ezüsből készült nagy pecsétgyűrűket, nyakláncokat, karkötőket viseltek és viselnek.

Lábbeli⁷

A harisnyára fekete, magyaros szárú csizmát húztak, általában csak ünnepnapokon, mert hétköznap inkább bakancsban jártak. A lábbeli a XX. század első felében még sokaknak a bocskor volt. Még 1965-ben is két gyermek bocskorban járt iskolába. A gyermekek zömének nem volt csizmája, mivel az drága volt, de hamar ki is nőttek. Az emlékezet úgy tartja, hogy a bocskort a favágók hozták "divatba". Praktikus volt, mert, mivel a posztóból készült kapca jól szigetelt, még a nagy hóban is lehetett járni vele.

A nők is általában csizmát hordtak, főleg télen, nyáron már félcipőben vagy szandálban jártak.

III. Táplálkozási szokások ⁸

“A helybéli körorvosok a megmondhatóí, hogy milyen átkos következményei vannak az egyoldalú táplálkozásnak. A falu érendjéből mindinkább kiszorult a tej, a tojás. Egy hét alatt a megkérdezett 19 tanulóból mindössze kettő reggelizett tejet. A tojást mintha nem is ismernék! Helyettük – szinte állandó jelleggel – olyan slágerszámok jelentek meg, mint a májpástétom, esetleg olcsó szalámi, paradicsomos halkonzerv reggel délben este... Sokkal egyoldalúbb a táplálkozás, mint akkor, amikor a tej, tojás túltengését siratták”. ⁹

A falusi emberek érendje nem volt túl változatos. Egyik megkérdeztem, Fülöp József, viccesen azt mondta beszélgetés közben, hogy reggel a reggelit, délben az ebédet és este a vacsorát ették meg. Az évszaktól függően különbözött az érend. ¹⁰

Tél és tavasz

Hétköznapokon, télen és tavasszal két fő- és egy mellékétkezés volt. Az reggelire rántalék, májas, kolbász, töpörtyű, oldalas puliszkával és káposztacikával vagy káposztalével; tejes puliszka tejes kávé. Délben főtt vagy sült krumpli; szilvaízes kenyér hagymával. Este meleg étel: véres- vagy tormásleves; gulyás; törtfuszulyka; tejes puliszka; verttej, törött tej vagy aludttej; zsírba fordított puliszka vagy zsírba fordított káposzta; pükása; rántott hagyma; szilvaízes gombóc vagy szilvaízes derelye. A tej után nyomtaték is jut: reggelről maradt rántalék, rántott vajas puliszka.

Tavasz, nyár, ősz

Tavasztól őszig három fő- és egy mellékétkezés volt. A mellékétkezés (uzsonna) a fecskék visszatérése után kezdődött. A szegény családokban a nyári uzsonnázás ki-kimaradt. Reggel túrópuliszka, csirkehús vagy rántotta puliszkával, savanyúságnak salátalé. Délben árvalevesek, másodiknak húsos étel. Hússal főtt levesek után másodiknak a levesben főtt hós, harmadiknak tejbekása, lepény vagy lapótya. Délután öt-hat óra tájban uzsonna: kenyér hagymával, retekkel vagy zöldborkával. A hagymát meghántása után úgy vágják cikkekre, hogy a fej nem esik szét. A cikkek között megsózzák, marokba fogva megszorongatják. Uzsonnakor, ha kalákások vagy napszámosok is dolgoztak, akkor egy-egy pohár pálinka, friss túró és szalonna is előkerült. A háziasszony gondoskodott a sóról, a takaróruha sarkába örölt sót kötött. Ha véletlenül otthon maradt a só, vagy elfogyott, tréfásan azt szokták mondani: “Tartsd a hagymát Parajd felé, ott van só elég!” Este a már felsorolt meleg ételeken

kívül készítették a következőket: dincelt káposzta; rántottás lé; rántott hagyma; árvagulyás; rántott krumpli.

Az őszi a két fő- s egy mellékétkezéshez való visszatérés átmeneti időszaka volt. Délben már nem vittek meleg ételt a mezőre. A szokáshoz híven a zabaratás befejeztétől tavaszig délben sem a mezőn, sem otthon levesételt nem ettek.

Ünnepi étkezés

A hétköznapiétől eltérő volt és ma is az a vasárnapi, ünnepnap és az alkalmi étkezés. Vasárnap télen-nyáron három főétkezés volt. Ünnepnapokon nem ettek puliszkát (kivéve töltött káposzta mellé) és paszulylevest. A reggeli kenyér, télen disznóköltés; tej, tejeskávé, tea. Ebéd marha-, lúd vagy récehússal főzött laskaleves, galuskaleves, zsemlekásaleves. Másodiknak a levesben főtt hús szósszal, párolt káposztával. Ha sült hús van, a savanyúság télen sósuborka, káposztacika, nyáron kovászos uborka. Harmadiknak sütemény, ami elmaradt. A vacsora a déli maradék, vagy hideg étel: télen fasírt, kolbász, hideg májas, töpörtyű, nyáron vaj, túró. Délután -uzsonna helyett – délről maradt süteményt, gyümölcsöt, kakast (pattogatott kukoricát), befőttet eszegettek.

Ünnepnapokon (fontosabb vallási ünnepek, névnap, születésnap, bálók, disznóölés, kaláka, pocitavivés, lakodalom, halotti tor, stb.) viszonylag változatos ételeket sütöttek-főztek a hagyományoknak megfelelően.

Karácsony táján, de általában decembertől sokan vágta disznót. Ilyenkor összegyűlt a család, és közösen dolgozták fel a disznót. Készítettek kolbászt, vérest, májast, szalonnát, kocsonyát, töpörtyűt, disznófőszajtot. A kolbászt, a vérest, a májast, a szalonnát és a sonkát többször füstölőbe tették, majd ha a füstöléssel végeztek, akkor került fel a padlásra, és a tél folyamán fogyasztották. A disznóvágás napján az ebéd friss disznóhúsból készült, vagyis káposztalében megfőzték a gombócokra vágott disznó agyát; másodiknak lecsi peccit készítettek.

Hiedelmek, babonák

Evésre vonatkozó népi hiedelmek, babonák:

- karácsony harmadnapján nem szabad zsírost enni, mert nem lesz szerencsénk
- pénteken nem szabad túró, ordát, sajtot enni, mert a juhok elpusztulnak
- a szalonnát csak akkor szabad megkezdni, amikor a kakukk megszólal
- húsvét vasárnapján nem szabad szenteletlen tojást, sonkát enni, mert csont nő a szájába

- újévkor disznóhúst kell enni, mert a disznó eléfelé túr és segíti céljaiban a családot
- újévkor nem szabad tyúkhúst enni, mert az hátrafelé kapar és kár éri a házat
- két karácsony között nem szabad paszuly levest enni, mert megkelésesedel
- pénteken nem szabad szalonnát enni, mert megtetvesedel

IV. Egészségügy ¹¹

Alsósófalva egészségügyi ellátása igencsak gyengének nevezhető a XX. század folyamán (még ma is az). Bizonyítéka ennek, hogy csupán egy körorvos tevékenykedett a '20-as '30-as években, Parajdon, akinek ezen kívül még gondoskodnia kellett Alsó- és Felsősófalva lakosságáról, továbbá Atyha, Siklód és Szolokma betegeiről is. Körülbelül 10 ezer lakosra jutott 1 orvos. Ő is csak akkor ment el a falvakba házhoz, ha felkérték erre, és szekérral odaszállították. Sokszor nehéz volt megtalálni az orvost, és a késések miatt gyakori volt a halálesetek száma. Nagy mértékű volt a gyermekhalandóság, különösen olyan járványok alkalmával, mint a bélhurut, szamárköhögés, vérhas vagy spanyolnátha. Például 1926-ban több mint 30 csecsemőt temettek el. Parajdon volt gyógyszertár, de a gyógyszerek drágák voltak.

A kultúra alacsony szintjét jelzi, hogy ebben az időben nagy teret hódított a babona és kuruzslás. Híres volt a szovátai, úgynevezett "vaskalapos ember", aki a betegségek okozóinak az ördögöket és boszorkányokat tekintette, akik a kéményben rejtőzködnek, ezért felkérésre oda belövellődött. Szintén elterjedt volt a betegekre való "ráolvasás" és a "pokolvar elleni kerülés".

Betegségek, egészségügyi gondok ¹²

Andrási Benedek, művében, említ néhány betegséget, amelyek 1900 és 1930 között jelentek meg a faluban: vízkór, pokolvar, gyermekaszály, tífusz, gutaütés, tüdővész, agyhártyagyulladás, tüdőgyulladás, szamárhurut, csontszú, hörghurut, gyomorrák, sárgaság, vérhas, vereshimlő, kanyaró, influenza, hasi hagymáz, angolkór, nyavalyatörés, görvélykór, és még sok más. Ezek és ehhez hasonló betegségek a 30 év alatt körülbelül 800 ember halálát okozták.

Gyógyszer szinte semmilyen fajta nem volt. Csak a természetes gyógymódokat tudták felhasználni a betegségek enyhítésére. Például: a vágott sebet megpiszkálták és útilaput tettek rá, hogy keljen ki és meg lehessen tisztítani. Sokat használták sebre a mézet, almaecetet, de még olyan is volt, hogy pókhálót tettek rá. A rezes pálinkát felhasználták kenőanyagként is az elfáradt izmok ellazítására, a görcsök feloldására. A legnagyobb gond végső soron az volt, hogy az emberek sokszor nem is tudták, hogy milyen bajuk van.

Az élősködők ellen sem volt sok lehetőség. Használták az úgynevezett DDT-port és a flittelő szereket. Szegényebb helyeken az egyetlen módszer a füstölés volt. A fejtetű ellen a

fejet petróleummal kenték be, majd egyenként szedték ki a sertéket a hajból. A legproblémásabb élősködő a poloska volt. “Olyan disznó állat, hogy amikor a villanyt leoltod, akkor megy a fejed fölé, és reádszökik, mint egy ejtőernyős”. “Elég, hogy aztán ott nem volt mit csinálni, ünnepélyes keretek között a barakkot le kellett égessük, ki nem lehetett irtani”. A kullancs is veszélyes élősködőnek számított, mivel a csípése le is béníthatta a szervezetet.

A tisztálkodással, mosakodással soha nem voltak gondok. Gyakran (hetente kétszer is) vizet melegítettek, és a családból mindenki megmosdott. Jóska sógorom szerint embere válogatta, hogy ki mennyire volt tiszta, mert mocskos emberek voltak akkor is, úgy, ahogy most is. A fürdőszobák a '70-es évektől kezdtek megjelenni. Jelenleg a falu 80%-a rendelkezik fürdőszobával.

Szépítőszerekként is csak a természetes anyagokat használták, úgy, mint: hajmosáskor csalánlé, arcra uborka, stb. A manikűrözés, pedikűrözés, a szem- és szájfestés a '60-as évektől kezdett el terjedni.

A férfiak, fiatalok és öregek egyaránt, rövid haját viseltek. Az iskolában a rendőrség rendszeresen ellenőrzéseket folytatott, és, ha valaki nem tartotta be, akkor botrány volt. A fiatal nők a hajukat kiengedték, az idősök kontyba kötve hordták.

Orvosok¹³

Fülöp József nagybátyámmal folytatott beszélgetésemben külön kitértem az orvosokra is. Az ő gyermekkorában Weiss doktor volt az egyetlen orvos a környéken; a betegeket Parajdon fogadta. A II. Világháború éveitől kezdve az 1960-as évekig (haláláig) ott volt orvos.

Akkoriban nagyon ritka volt a penicillin, de Weiss doktornak mindig volt. Nagybátyámat ő mentette meg a tüdőgyulladástól, ami akkor a biztos halált jelentette. Mindenki úgy emlékszik rá, mint egy vicces, jó kedélyű emberre. Hogy nagybátyámat megmentse cserébe egy töltött rucát ígértek neki, de, amikor helyette tyúkot kapott azt kérdezte: “Na mi van Rebi néni? Mióta kotkodácsol a ruca”?

Az orvos mellett mindig ott volt a bábasszony. Az ő feladata az volt, mint manapság egy nővérnek, vagy egy asszisztensnek. Segédkezett foghúzásoknál, szüléseknél, stb.

A súlyos betegeket természetesen Székelyudvarhelyre kellett szállítani. Akkoriban gépjárművek még nem igazán voltak, ezért a szekérbe szénát tettek, és úgy szállították a beteget a kórházba. Kisebb kórház Parajdon is volt, úgynevezett befektető.

V. Piac, kereskedelem ¹⁴

Alsósófalvának külön piaca sosem volt. Parajdon létezett és működik ma is a heti piac, ahová az alsósófalviak is eljárnak. Emellett Parajdnak joga van arra is, hogy különböző országos vásárokat tartson. A tavasz, és egyben az év első vására a József-napi vásár, márciusban. Három nappal a vásár előtt tartják az állat- és baromfivásárt, József napján a kirakodóvásárt tartják meg. A kirakodóvásárban főleg pogácsát lehet kapni, élelmiszereket, gabonát, cukrot, és az utóbbi két-három évtizedben már lehetett kapni ruhaneműt (jegykendőt is). A következő nagyvásár Anna napján van, júliusban. Úgy tartja a hagyomány, hogy, ha az árpa Anna napjára beérik, akkor jó termés várható. Decemberben van még egy nagyobb vásár, a Teréz-napi vásár.

Hogy az első üzletek mikor nyíltak meg, arról nincs adat, de zsidó családok itt is megfordultak, azok nyitottak élelmiszer-üzletet.

Következtetésképpen elmondható, hogy Alsósófalva inkább önellátó falu volt az idők folyamán. Ez alól a kijelentés alól kivételt képez a gabonával való ellátottság, mivel azt mindig vásárolni, cserélni kellett.

VI. Változások a fogyasztás szempontjából

Ebben a részben a fogyasztásban változást hozó időszakot szeretném röviden bemutatni Alsósófalván. Mely területeken volt tapasztalható, és mit jelentett a falusi ember számára? A változást hozó hullám a nyugati országokból indult, és Romániát az 1960-as évekre érte el. A „leggazdagabb” időszaknak nevezik a ‘60-as évek végét, hisz ez volt "az olcsó és lopható anyagok időszaka.” Azok az évek meghatározóak voltak nem csak Alsósófalva, hanem a legtöbb Székelyföldi település számára.

Tófalvi Zoltán könyvében – A pogány fohások faluja – olvashatjuk Kovács Gyuri bácsi, egykori tanácselnök szavait: „a falu nagyságához, a lakosság számához viszonyítva itt van a legkevesebb rádió (320), televízió (50), személygépkocsi (1977-ben összesen három). Sokan ezzel, és nem a pezsgő művelődési étellel magyarázzák, hogy mindig teltház van a klubban és a művelődési otthonban.”

Ami a belső égésű motorral működő gépeket illeti, Alsósófalván az ‘50-es és a ‘60-as években volt tapasztalható nagy változás. Ekkor indult be a motorizáció.

Nagybátyám, Fülöp József legrégebbi emléke szerint valamikor a ‘40-es években volt először gép a faluban: cséplőgép és traktor. A II. Világháború idején az "öreg székely" Lukács András bá és Pisti Sándor, alsósófalvi lakosok sofőrök voltak a hadseregben, és így nekik volt autójuk, amelyek 2-3 tonna terhet bírtak.

Teherszállító gépek az ‘50-es évek elején kezdtek megjelenni a faluban. A teherautók egyetlen esetben sem voltak magánkézben, minden az államé volt. Az első magán teherautó Salamon Kálmán nevezetű lakosnak volt, amely egy - a háborúból visszamaradt - orosz Molotov típusú gép volt. A ‘60-as évek végén, ‘70-es évek elején az UMTCF-nél és IFET-nél dolgozó sofőrök voltak azok, akiknek volt teherautója: az öreg Munyi bá és Fülöp Elek.

Favágó gépe először Sükösd Dénesnek volt, egy német gyártmányú, Wagner, benzines favágó gép: egydugattyús, két nagy len keréssel az oldalán. 1955-től 1975-ig vágta a fát a faluban.

Traktorokat legelőször a kollektivizálás idején hoztak Alsósófalvára, amelyek lánctalpas traktorok voltak. Ezeknek a traktoroknak a gumikerekes változata volt a 27-es Traktor, amelyek kevés idővel ezután jelent meg.

Ritka volt a motorkerékpár. Az emlékek szerint Lukács Lajos (gúnyos nevén Tyúk Lajos) a ‘60-as évek közepe táján vásárolt egy 125 köbcéntiméteres Java motorkerékpárt, amely neki volt először. Azért, hogy megtanulhasson vele menni, kiütötte a ház közepső

falát, és ott „közlekedett” vele. Ha valaki meg akarta nézni a járművet, akkor cserébe neki kukoricát kellett fejteni. Rajta kívül Demeter Dezsőnek volt abban az időszakban motorkerékpárja, később fiának, Demeter Zoltánnak volt egy mini mobrája.

A '60-as évek végén megjelentek a személygépkocsik is. Dacia 1100-as legelőször Kacsó Andrásnak, a székelyudvarhelyi kultúrház volt táncmesterének volt, amit 1969-ben vásárolt. Mindenki a csodájára járt. Utána Demeter Zoltánnak lett egy Trabantja. 1989-ig a faluban összesen 8-9 személyautó volt.

Bútorok szempontjából a változás az értéktelen tömegízlés megjelenését jelentette, hiszen a festett bútorok nagy részét eltűzelték, helyettük az ízléstelen, formátlan és anyagában is gyenge minőségű (PFL-ből és fűrészporból készített faroslemez) gyári bútorokat vásárolták. A XX. század második felére teljes bútor berendezés nem maradt egy lakásban sem, csak néhány darab maradt meg mutatóban.

Régen az emberek öltözetüket hagyományosan saját maguk állították elő. A ruhákat kenderből, gyapjúból készítették. Bármilyen meleg is volt a nyár, az alsósófalviak egy része még az 1960-as években is télen-nyáron székely harisnyában járt. A lábbeli a XX. század első felében még sokaknak a bocskor volt. Még 1965-ben is két gyermek bocskorban járt iskolába.

A fürdőszobák a '70-es évektől kezdtek megjelenni. Jelenleg a falu 80%-a rendelkezik fürdőszobával.

A manikűrözés, pedikűrözés, a szem- és szájfestés a '60-as évektől kezdett el terjedni.

Források

1. Andrási Benedek, *Alsósófalva monográfiája*, 165-166 old.
2. Andrási Benedek, *Alsósófalva monográfiája*, 166 old.
3. Andrási Benedek, *Alsósófalva monográfiája*, 167 old.
4. Andrási Benedek, *Alsósófalva monográfiája*, 168 old.
5. Beszélgetés Fülöp Józseffel és Biró Vencellel
6. Andrási Benedek, *Alsósófalva monográfiája*, 169 old.
7. Andrási Benedek, *Alsósófalva monográfiája*, 168 old.
8. *Népismereti dolgozatok 1981*, 82-97 old.
9. Tófalvi Zoltán, *Pogány fohászok faluja*, 46 old.
10. Beszélgetés Fülöp Józseffel és Biró Vencellel
11. Andrási Benedek, *Alsósófalva monográfiája*, 225 old.
12. Andrási Benedek, *Alsósófalva monográfiája*, 41 old. + Beszélgetés Fülöp Józseffel és Biró Vencellel
13. Beszélgetés Fülöp Józseffel és Biró Vencellel
14. Beszélgetés Fülöp Józseffel és Biró Vencellel

Bibliográfia:

1. Andrási Benedek, *Alsósófalva monográfiája*, Alsósófalvi Közbirtokosság, 2003
2. Tófalvi Zoltán, *Pogány fohászok faluja*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1979

Megkérdezett személyek adatai:

1. Biró Vencel, tisztviselő (szül. 1957. október 1.)
2. Fülöp József, gépkocsivezető (szül. 1951. március 11.)
3. Fülöp Erzsébet, eladónő (szül. 1956. február 14.)
4. Biró Erzsébet, TSZ nyugdíjas (szül. 1928. december 7.)